

Ks. prof. dr hab. Lucjan Świto
Katedra Filozofii i Prawa Kanonicznego
Wydział Teologii
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Recenzja rozprawy doktorskiej

**ks. mgra lic. Jarosława Tomasza Żurawskiego pt. „Ochrona sakramentu Eucharystii w obowiązującym prawie karnym Kościoła katolickiego”,
napisanej pod kierunkiem ks. dr hab. Marka Stokłosy, prof. UKSW**

W odpowiedzi na pismo ks. dra hab. Dariusza Borka, prof. UKSW, Dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 17 maja 2022 r., które powiadamia o uchwale Rady Dyscypliny Prawa Kanonicznego z dnia 25 marca 2022 r. powołującej mnie na recenzenta rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. Jarosława Tomasza Żurawskiego pt. „Ochrona sakramentu Eucharystii w obowiązującym prawie karnym Kościoła katolickiego”, przesyłam wymaganą przepisami prawa opinię dotyczącą rozprawy kandydata do stopnia naukowego doktora prawa kanonicznego.

Temat, problem badawczy

Nie ulega wątpliwości, iż prawo karne w Kościele jest jednym ze środków duszpasterskiego oddziaływania. Realizacja bowiem misji Chrystusa, jaką jest uświęcenie i zbawienie człowieka, domaga się również ochrony przed czynami, które zostały uznane za szkodliwe i niebezpieczne dla wspólnoty Kościoła. Tę zasadę przypomniał między innymi papież Benedykt XVI, który stwierdził, że „społeczeństwo bez prawa byłoby społecznością pozbawioną praw. Prawo jest warunkiem miłości”, a także papież Franciszek, który w Konstytucji apostołskiej „*Pacite Gregem Dei*” reformującej VI Księgę *Kodeksu Prawa*

Kanonicznego napisał: „Wiele szkód wyrządziło niedostrzeżenie ścisłego związku w Kościele między praktykowaniem miłosierdzia a odwołaniem się, gdy wymagają tego okoliczności i sprawiedliwość, do dyscypliny karnej”. Pasterze Kościoła mają więc obowiązek nie tylko nauczać Słowa Bożego, udzielać sakramentów, zachęcać, perswadować czy upominać po ojcowsku, ale również (choć w ostateczności) stosować prawo karne, aby chronić to, co bezbronne i najcenniejsze dla Ludu Bożego. Posługiwanie się prawem karnym służy bowiem zarówno dobru sprawcy, którego kara ma nakłonić do nawrócenia, jak i dobru całej kościelnej wspólnoty, która ma prawo do niezwłocznej i zdecydowanej reakcji na popełnione przestępstwo.

Wśród najcenniejszych i zarazem najbardziej bezbronnych dóbr w Kościele, które wymagają ochrony, znajduje się Eucharystia. Sakrament Eucharystii buduje bowiem komunie między wiernymi a Chrystusem, jak też umacnia wspólnotę wszystkich wierzących. Bez tego pokarmu Kościół traci więź ze swoim Założycielem. Podjęcie więc tematu, który dotyczy prawnokarnej ochrony sakramentu Eucharystii, zwłaszcza że po promulgacji dwóch kodeksów Jana Pawła II to prawo ewoluowało, jest wyborem trafnym i aktualnym, godnym rozprawy doktorskiej. Autor na podstawie najnowszych zmian legislacyjnych postanowił odpowiedzieć na pytania: Czy i w jakim stopniu prawo karne Kościoła katolickiego chroni sakrament Eucharystii? Czy obowiązujące przepisy są wystarczające, aby móc stwierdzić, że ta ochrona jest należąca? Czy jest pożądana dodatkowa aktywność prawodawcy w celu lepszej ochrony? Czy grożące sankcje karne za przestępstwa godzące w Sakrament Eucharystii są wystarczające? Cennym uzupełnieniem przeprowadzonej analizy jest porównanie norm Kościoła Zachodniego (Łacińskiego) regulujących ochronę Eucharystii z normami Kościołów Wschodnich.

Źródła i literatura

Swoją analizę Autor oparł na bogatym i wystarczającym materiale źródłowym. Oprócz *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1917 r., *Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich* z 1990 r. oraz znowelizowanego w 2021 r. *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1983 r., zasadniczymi źródłami pracy są: List apostolski *motu proprio* „*Sacramentorum sanctitatis tutela*” wydany w 2001 r. przez papieża Jana Pawła II i znowelizowany w 2010 r. przez papieża Benedykta, a następnie zrewidowany w 2021 r. przez papieża Franciszka. Te i inne wykorzystane źródła Autor podzielił w wykazie bibliograficznym na: dokumenty soborów powszechnych,

dokumenty papieskie, dokumenty Kurii Rzymskiej, dokumenty Konferencji Episkopatu Polski, pozostałe dokumenty Kościoła katolickiego oraz źródła prawa cywilnego. Wystarczająca jest również przeprowadzona i wykorzystana kwerenda bibliograficzna, obejmująca opracowania i komentarze do analizowanych źródeł. Pozycje uwzględnione w bibliografii mają swoje odzwierciedlenie w treści pracy i przypisach.

W swoich badaniach Autor posłużył metodą dogmatyczno-prawną, analityczno-systematyczną oraz historyczno-prawną.

Struktura i treść pracy

Rozprawa doktorska ma postać maszynopisu zatytułowanego „Ochrona sakramentu Eucharystii w obowiązującym prawie karnym Kościoła katolickiego”, liczy 286 stron i składa się ze strony tytułowej, spisu treści, wykazu skrótów, wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia, bibliografii oraz streszczenia w języku angielskim. Biorąc pod uwagę tytuł dysertacji oraz treść przyjętych rozdziałów, układ pracy jest logiczny i nie budzi zastrzeżeń.

Wstęp jest co do istoty merytorycznie poprawny, gdyż zawiera wszystkie konieczne przy tego rodzaju pracach elementy. W tej części pracy Autor wprowadził czytelnika w problematykę będącą przedmiotem refleksji naukowej, określił jej cel stawiając pytania szczegółowe, omówił wykorzystane źródła i literaturę przedmiotu, zarysował strukturę pracy, a także omówił zastosowane metody badawcze.

Rozdział pierwszy pt. „Aspekty biblijne, teologiczne i prawne sakramentu Eucharystii” ma charakter wprowadzający. Autor w swoich badaniach nie ograniczył się bowiem tylko do przedstawienia aspektu ściśle prawnego ochrony Eucharystii, ale swój wywód poszerzył o aspekt biblijny i teologiczny. Dlatego najpierw w oparciu o Magisterium ukazał proces kształtowania się pojęcia sakramentów w Kościele, a następnie wykazał wyjątkowość miejsca Eucharystii wśród innych sakramentów jako najcenniejszego daru Zbawiciela budującego Kościół.

Rozdział drugi pt. „Normy ogólne prawa karnego z tłem historycznym ich wcześniejszej rewizji” koncentruje się na wskazaniu aksjologii karania przez władzę kościelną przestępstw przeciwko Eucharystii. Autor wychodząc od I Synodu Biskupów z 1967 r., który formalnie rozpoczął reformę *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1917 r. i omawiając poszczególne etapy powstawania a następnie rewizji *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1983 r., przedstawił zespół wartości, który ukształtował obecnie obowiązujące prawo karne w

Kościele katolickim. Wskazał racje karania, omówił zagadnienie przestępstwa, rodzaje sankcji karnych, a także instytucję przedawnienia.

Rozdział trzeci pt. „Ochrona karna Najświętszej Eucharystii w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku i Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku”, to analiza przesłanek odpowiedzialności ochrony karnej Eucharystii zawartych w znowelizowanym kodeksie Jana Pawła II. Autor dokonał w tej części pracy wykładni pięciu przestępstw polegających na: profanacji postaci konsekrowanych; usiłowaniu sprawowania liturgicznej Ofiary Eucharystycznej; symulacji sprawowania liturgicznej czynności Ofiary Eucharystycznej; koncelebrowaniu Ofiary Eucharystycznej z szafarzami wspólnot kościelnych, które nie posiadają sukcesji apostołskiej oraz nie uznają sakramentalności święceń kapłańskich; konsekracji w celu świętokradczym jednej materii bez drugiej w czasie Eucharystycznej celebracji, albo dwóch materii poza nią. Cenną częścią tego rozdziału jest porównanie norm prawa Kościoła Łacińskiego regulującego ochronę Eucharystii z normami prawa Kościołów Wschodnich.

Rozdział czwarty pt. „Ochrona karna sakramentu Eucharystii w świetle Listu apostołskiego motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela*”, to omówienie szczególnych uprawnień przyznanych Kongregacji Nauki Wiary wobec najcięższych przestępstw przeciwko świętości Eucharystii zarezerwowanych Stolicy Apostolskiej. Dokonana analiza ukazująca ewolucję przepisów proceduralnych w tych zastrzeżonych sprawach, uwzględniła również przeprowadzoną rewizję Księgi VI *Kodeksu Prawa Kanonicznego*. Oceniając tę część pracy wydaje się, że Autor niepotrzebnie odbiegł od tematu prezentując przestępstwa zastrzeżone Stolicy Apostolskiej inne, niż to dotyczące Eucharystii, które jest głównym celem badań.

Całość pracy zamyka zakończenie, w którym Doktorant zestawiał najważniejsze tezy swojej pracy, konkludując, iż aktualny system prawa karnego Kościoła katolickiego generalnie właściwie chroni Sakrament Eucharystii. W swoich postulatach *de lege ferenda* zwrócił jedynie uwagę na potrzebę wprowadzenia sankcji karnych dla duchownych, którzy odprawiają w danym dniu więcej Mszy świętych, niż prawo im na to pozwala, a także na konieczność wprowadzenia norm karnych chroniących poprawność liturgiczną sprawowania Eucharystii.

Wniosek końcowy

Przedstawiona do oceny w przewodzie doktorskim rozprawa ks. mgra lic. Jarosława Tomasza Żurawskiego pt. „Ochrona sakramentu Eucharystii w obowiązującym prawie karnym Kościoła katolickiego” stanowi ważny, twórczy i oryginalny przyczynek do badań w zakresie karnoprawnych środków ochrony Eucharystii. Autor sięgnął po temat zarówno interesujący i aktualny, wpisujący się w trzyletni program duszpasterski pod hasłem „Eucharystia daje życie”, ale również i o istotnym walorze praktycznym. Szczegółowe przedstawienie i wyjaśnienie znamion poszczególnych czynów zabronionych godzących w tytułowy sakrament, z odwołaniem się do konkretnych przykładów, nie tylko poszerza wiedzę naukową w tej materii, ale ma również istotny walor prewencyjny, którego wagi nie sposób przecenić.

Szczególnie cenną i twórczą część pracy stanowi wprowadzenie historyczne w problematykę przestępstw przeciwko Najświętszej Eucharystii oraz chronologiczne ukazanie ewolucji, jaka w zakresie norm penalizujących miała miejsce, co pozwala na czynienie analiz retrospektywnych. Na podkreślenie zasługuje również to, że w dysertacji tej jej Autor nie poprzestał tylko na aspekcie materialnoprawnym badanego zagadnienia, ale wskazał również na zmiany proceduralne w zakresie kompetencji przyznanych Kongregacji Nauki Wiary do rozpatrywania wymienionych przestępstw. W przedmiotowej dysertacji Autor wykazał się dobrą znajomością i rozeznaniem tematu, posługując się bardzo dobrym i starannym warształem językowym. Interdyscyplinarny charakter pracy (studium biblijne, teologiczne i prawne) już niejako samo w sobie wskazuje, że Doktorant podjął się analizy zagadnienia wieloaspektowego, niełatwego, właściwego dla pracy doktorskiej.

Pewien niedosyt mogą rodzić co najwyżej zbyt mało wyraziste i konkretne uwagi *de lege lata* i propozycje *de lege ferenda*. We współczesnej doktrynie prawnokarnej Kościoła katolickiego spotkać bowiem można tezę, iż po promulgacji *Kodeksu Prawa Kanonicznego* Jana Pawła II pojawiły się zapowiedzi końca „prawdziwego i właściwego prawa karnego” (zob. m.in. L. Gerosa, *Prawo Kościoła*, Pallotinum 1999, s. 226). Nie brak też głosów, że ze względu na zmianę filozofii kary w porządku kanonicznym, jaka nastąpiła w schyłkowym okresie XX wieku i związane z nią przeakcentowanie względów duszpastersko-pastoralnych, kara stała się swoistą ostatecznością i to nie zawsze potrzebną. Zatrzymując się na samej warstwie terminologicznej Kodeksu z 1983 r. można byłoby nawet stwierdzić, iż ustawodawca kościelny przestał „karać”, a zaczął stosować „sankcje”, co wymownie zdaje się oddawać ducha wspomnianych zmian. Przedłożona dysertacja wpisuje się ciekawie w ten naukowy dyskurs, a jej Autor – co odnotować należy – nie tylko stawia pytania, ale i nie waha

się formułować odpowiedzi na nie. Jak wydaje się jednak, zaprezentowane w zakończeniu konkluzje mogłyby być pełniejsze, gdyby Autor dostrzegł, że sakrament Eucharystii chroniony jest nie tylko normami prawa kościelnego. Pewnych form ochrony Eucharystii dopatrzeć się można również i w polskim prawie karnym. To z kolei skłania do refleksji, czy za przestępstwo przeciwko sakramentowi Eucharystii nie powinny być uznane – wzorem art. 195 polskiego *Kodeksu karnego* – również i takie zachowania, które polegają na złośliwym zakłócaniu samego przebiegu sprawowania Eucharystii? Realia współczesne prowadzą do wniosku, że spenalizowanie tego rodzaju zachowań, również w porządku prawa kościelnego, byłoby zabiegiem celowym i pożądanym.

Pomimo jednak zasygnalizowanej uwagi napisaną dysertację oceniam bardzo pozytywnie, zarówno pod względem formy jak i treści. Jej struktura jest przemyślana i uzasadniona, prowadzony wywód logiczny i przemyślany, odpowiadający tematyce wskazanej w tytule i konsekwentnie zmierzający do osiągnięcia wyznaczonego we wstępie celu badawczego. Autor zrealizował swoje zamierzenia badawcze i dał dowód, że umie myśleć i pracować naukowo poprawnie.

Biorąc więc pod uwagę, iż przedstawiona do recenzji dysertacja spełnia wymogi stawiane rozprawie doktorskiej w świetle Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003, nr 65, poz. 595, późn. zm.), **stawiam pozytywny wniosek** do Rady Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o dopuszczenie **ks. mgra lic. Jarosława Tomasza Żurawskiego**, do dalszego etapu przewodu doktorskiego.

Olsztyn, dnia 29 czerwca 2022 r.

ks. prof. dr hab. Lucjan Świto